

2/22

Arnikum

časopis spolku Arnika

Další spalovny odpadů aneb Kam s ním?

Š Marcelou
Černochovou o pomoci
na Ukrajině
strana 8-10

Strážci moldavské
přírody
strana 11

Do Poodří zavítali vzácní hosté. Členové spolku Grüne Liga Osterzgebirge, SEVER Litoměřice, ČSOP Studénka, Zachování krajinného rázu Zašová, ale i odborníci a studenti z Vysoké školy techniky a ekonomie v Drážďanech a Univerzity Komenského v Bratislavě si prohlédli stromy – biotopy páchníka hnědého i naše nové výsadby. Diskutovali jsme o ochraně biodiverzity a navazovali kontakty pro další spolupráci. Kolegy zajímaly příklady konkrétních ochrannářských opatření a tak jsme vysvětlovali přímo v terénu, jak a proč hlavatíme staré vrby, proč mají mladé stromky tak bytelné opěrné kůly, jaké jsou naše vztahy s bobrem a jak by ekosystémy v CHKO Poodří mohla ohrozit stavba části kanálu Dunaj – Odra – Labe. Akci zorganizoval v rámci svého projektu Zachování biodiverzity středoevropské kulturní krajiny při klimatické změně německý spolek Grüne Liga.

V Klokotech u Tábora jsme v květnu na slavnosti pro Alej roku 2021 pokřtili naši novou knihu věnovanou stromům ve městech. Kmotřenkami byly editorka publikace Kateřina Vídenová a Petra Kolínská ze Zeleného kruhu, koordinátorka projektu, díky kterému publikace vznikla. V publikaci O stromech v ulicích se lidé dozvědí, proč je tak obtížné udržet ve městech vzrostlé stromy. Kromě pohledů na stromy z různých úhlů jsou v publikaci i jednoduché návody, jak stromy sázet, ošetřovat a chránit. Publikace proto určitě zaujme nejen samosprávy, odborníky, ale i spolky a aktivní občany. Je to však především hold těm, které ani špatná nebo vůbec žádná koncepce a nedostatek komunikace neodradily, a kteří se pokoušejí dál stromy a stromořadí do ulic dostávat. Více informací o publikaci samotné i o tom, jak ji získat, najdete na webu

arnika.org/o-stromech-v-ulicich.

Náš tým se v květnu vypravil na misi do Moldavska, kde Arnika realizuje společný projekt s místní neziskovou organizací Biotica za finanční podpory Ministerstva zahraničních věcí ČR. Ten zahrnuje různé aktivity, například výsadbu stromů podél břehů moldavských řek, nebo školení dobrovolných strážců přírody. Na misi jsme se zúčastnili workshopu pro tyto dobrovolníky, kteří by se v budoucnosti měli podílet také na ochraně přírody v oblasti národního parku Dolní Dněstr, jehož část můžete vidět na fotografii. Dněstr je nejvýznamnější moldavskou řekou a jeho povodí je velké téměř jako celé Česko. Přes veškerý svůj majestát je Dněstr zranitelný – ohrožuje ho například eroze břehů, nebo průmyslové znečištění. Proto se Arnika a její moldavští partneři už několik let soustředí na jeho ochranu. Taková krása rozhodně za ochranu stojí, co říkáte?

Europoslanci často ekologickým organizacím naslouchají, ale...

Evropský parlament před několika měsíci navrhl snížení limitů pro zdraví a životnímu prostředí nebezpečné perzistentní organické znečišťující látky (POPs) v odpadech. Dal tak na výzvy ekologických organizací napříč státy Evropské unie, mimo jiné i Arniky, které na problematiku POPs upozorňují a snížení těchto limitů navrhuje dlouhodobě.

Přijetí tohoto opatření by vedlo ke snížení množství těch nejtoxičtějších látek, které by se k nám v budoucnu vracely skrze recyklované materiály (například plast kvůli takzvané „toxické recyklaci“ elektroodpadu) nebo se z odpadů dostávaly do našeho životního prostředí (třeba kvůli využívání popílků ze spaloven odpadů k zakrytí skládek nebo pro stavební účely).

Tato zdánlivě dobrá zpráva má však bohužel i svou stinnou stránku. Na konci června jsme se totiž dozvěděli, že Evropský parlament dal nakonec na Radu Evropské unie, složenou z ministrů členských států, a společně se domluvili na limitech, které jsou

výrazně benevolentnější. Nové limity tak například umožňují ponechat dioxiny, toxické látky uvolňované při spalování odpadů, na úrovni, kdy by bylo možné naprostou většinu (asi 90 %) zbytků po čištění spalin používat jako stavební materiál. Existuje přitom řada studií, které popisují, že v důsledku použití zbytků ze spaloven dochází ke kontaminaci půdy a otravě živočichů žijících v okolí. Tuto praxi tak obvykle upřednostňuje průmyslová lobby, aniž by brala v potaz obrovské riziko, které to může představovat pro životní prostředí a místní obyvatele.

Dobře to ukazuje, jak dynamika mezi zástupci Evropské unie a zástupci členských států obvykle funguje. Zatímco návrhy Evropského parlamentu jsou většinou velmi progresivní a relativně dobře zohledňují zájmy lidí a životního prostředí, Evropská rada velmi často takové návrhy smete ze stolu nebo je natolik rozmělní, že je jejich přínos nakonec minimální.

Nad výsledkem přetahované kolem nejtoxičtějších látek světa si nakonec můžeme

leda poplakat. Čekají náš však další rozhodnutí, Evropský parlament například na konci června po letech schválil začlenění spaloven odpadů do Evropského systému pro obchodování s emisemi. Od roku 2026 by tak konečně mohlo dojít k tomu, že oxid uhličitý produkovaný spalovnami přestane být ignorován a povolení na jeho vypouštění bude zpoplatněno stejně, jako je tomu dnes v případě elektráren, chemiček a dalších průmyslových podniků. Spalovny by se tak staly součástí trhu s povolenkami, který pomáhá snižovat množství vypuštěného CO², jedné z hlavních příčin postupující změny klimatu. Doufáme, že v tomto případě se už známý scénář opakovat nebude a vítězem vyjednávání budou nakonec hlavně lidé a příroda. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY
Sarah Ožanová

Za pět minut dvanáct

Je čas podívat se plastům na zoubek

Arnika na přelomu jara a léta 2022 hrála aktivní roli při vyjednávání celosvětového omezení toxických látek, plastů a odpadů v rámci mezinárodních úmluv. Na začátku tohoto roku se na konferenci Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) členské státy dohodly, že společně vytvoří novou mezinárodní úmluvu, která by měla omezit znečištění moří a oceánů, které nespádají pod jurisdikci žádných států a jejich ochrana před zamořením plasty je velmi složitá.

V okamžiku vzniku tohoto článku jedná menší skupina delegátů o tom, co vše taková úmluva bude zahrnovat. Evropská unie prosazuje, aby byly plasty omezeny v celém svém životním cyklu, tedy od výroby přes použití až po okamžik, kdy se z nich stává odpad. Úmluva by měla zakázat nebo ekonomicky znevýhodnit plasty na jedno použití a ty, které nejdou recyklovat. Za opětovné využití plastů by státy

neměly uznávat jejich spalování, které část zemí považuje za recyklaci kvůli využití tepla ze spaloven pro vytápění.

Arnika a další nevládní organizace usilují o to, aby se do úmluvy dostal nejen zákaz plastů, ale i toxických látek, které plasty velmi často doprovázejí. Stávající mezinárodní úmluvy upravující jejich výskyt – Stockholmská a Basilejská – totiž omezují jen velmi malé množství z tisíců toxických látek a jejich skupin. Globální zákaz se dotýká jen tzv. perzistentních organických látek, které přetrvávají v životním prostředí, hromadí se v potravním řetězci a dostávají se tak často zpět do lidského těla spolu s jídlem.

Chemické znečištění, které podle letos publikované studie již překročilo udržitelnou planetární hranici, však zahrnuje mnohem více látek než ty, které se snažíme za pomoci mezinárodních úmluv z prostředí eliminovat. Celosvětově tak například vůbec nejsou jako celek regu-

lovány látky způsobující rakovinu, neurotoxické látky poškozující vývoj a funkce zejména dětského mozku, či endokrinní disruptory, které narušují správné fungování naší hormonální soustavy a podílejí se na vzrůstajícím výskytu řady civilizačních chorob včetně cukrovky, obezity, neplodnosti či autoimunitních onemocnění. Jen důsledná a mezinárodně vymáhaná regulace plastů a s nimi spojených toxických látek napomůže zastavit exponenciální růst znečištění plasty a toxickými látkami. Arnika se zasadí o to, aby tento zákaz vstoupil v platnost co nejdříve a byl co nejefektivnější. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY
Karolína Brabcová

Naše práce v Poodří pod lupou

V Poodří zachraňujeme biotopy páchníka hnědého a dalších ohrožených druhů vázaných na dutiny starých stromů. Monitorovací misi, tedy jakousi kontrolu vykonané práce a plnění stanovených cílů, absolvuje náš projektový tým LIFE Osmoderma každý rok. Ukazujeme přímo v terénu, jak se nám daří prodlužovat život starým stromům - biotopům a sázet původní druhy stromů - nové biotopy. Letošní mise byla výjimečná tím, že se jí zúčastnil také náš supervizor, zástupce CINEA (European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency), pan Manuel Montero Ramírez.

Brouk páchník přežívá v Poodří ve starých vrších, které ořezáváme. V budoucnu se mu snad bude líbit i v dubech a hrušních, které vysazujeme. Naši „monitoři“ ocenili například staré hlavaté vrby u Pasečného mostu ve Studénce, kterým jsme ořezáním prodloužili život, nebo nové výsadby v Košatce s bytelnými dubovými kůly a pletivem, které mladé stromky ochrání před rozvodněnou Odrou i mlsnou zvěří.

Od roku 2018 jsme v Poodří vysadili už více než 1800 stromků a ošetřili 800 hlavatých vrb, staletých dubů a lip. Brouk páchník je samozřejmě naše mediální hvězda. Ale tím, že v Poodří zachraňujeme staleté stromy s dutinami a sázíme původní druhy dřevin, udržujeme v krajině biodiverzitu.

Krajina je tak funkční a zdravá, a to je dobré nejen pro brouky, ptáky a netopýry, ale i pro lidi.

S výsadbou nám pomáhají děti z místních mateřských a základních škol. Úspěšně spolupracujeme také s obcemi, zemědělci a místními spolky. Speciálně pro ně jsme připravili novou publikaci *Hospodaříme*

v Poodří. Je to především návod pro dobré hospodáře, kteří chtějí, aby jejich pozemek přinášel užitek nejen jim, ale i krajině. Pro rodiny máme originálního Páchníkova průvodce Poodřím. Děti a rodiče mohou veršovat, malovat a poznávat krajinu společně.

Naše práce pro ochranu biotopů brouka páchníka hnědého, který je ohroženým druhem a chrání jej naše národní i evropská legislativa, se setkala s kladným ohlasem. Však už se také po čtyřech letech realizace projektu máme čím pochlubit. ■

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Marcela Klemensová

Arnika bude zkoumat, jak se škodlivé látky dostávají z oblečení do odpadních vod

Nedávný průzkum profesora Tomáše Cajthamla ukázal zvýšené koncentrace velmi toxického zástupce PFAS látek - perfluorooktansulfonátu (PFOS) v rybách odlovených ve Vltavě a Labi či v čistírenských kalech velkých českých měst.

Ačkoli je tato látka zakázána již od roku 2009, stále je to převažující kontaminant ze skupiny PFAS látek. Přestože v čistírenských kalech najdeme již i náhrady PFOS, jako jsou perfluorované látky s krátkým řetězcem (včetně např. GenX), stále se jedná o nebezpečné látky ovlivňující zdravý vývoj dětí, a dokonce i nenarozeného plodu v těle matky,“ říká prof. Tomáš Cajthaml, ředitel Ústavu pro životní prostředí Přírodovědecké fakulty UK.

PFAS nebo také perfluorované či perfluoralkylické sloučeniny jsou perzistentní látky s nesmírně pevnou vazbou uhlík-fluor (C-F), která se v přírodě v podstatě nerozkládá, případně jde o proces trvající několik staletí. Najdeme je po celé planetě včetně těžko dostupných vysokohorských jezer či

Antarktidy. V atmosféře kolují i několik let a následně s deštěm dopadají kamkoli na zeměkouli. Patří mezi látky, které přinášejí mnohá zdravotní rizika. Jedná se o tzv. endokrinní disruptory, které negativně působí na hormony štítné žlázy, čímž ovlivňují zdravý vývoj dětí. Zvyšují také riziko rakoviny ledvin a varlat, způsobují neplodnost u žen a snižují účinnost očkování u dětí.

Právě s týmem prof. Cajthamla bude Arnika spolupracovat na analýzách PFAS látek v dětském oblečení. Sdružení Arnika namátkou nakoupilo 10 dětských outdoorových bund od českých výrobců, které nechalo analyzovat na přítomnost PFAS látek. Poté se oblečení vypere a nechá se analyzovat také voda z pračky, do které se tyto látky během praní mohou uvolňovat.

Cílem je upozornit na snadné cesty, kterými se nebezpečné látky mohou dostat do vody, a také na nutnost omezit jejich použití v textilu či obuvi.

Výzkum přichází v době, kdy politici v Evropě chystají široké omezení těchto látek ve výrobě. Některé členské státy Evropské unie připravují rozsáhlý legislativní návrh, jak omezit celou skupinu těchto látek nejen v textilních, ale i v potravinových obalech a nádobí, hasicích pěnách či kosmetice. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Karolína Brabcová

Odra - tři státy, jedna řeka

Pod dojmem nebezpečných plánů na splavňování řeky reaktivovaly nevládní organizace z Polska, České republiky a Německa mezinárodní koalici „Čas na Odru“. První veřejnou akcí obnovené koalice byla konference „Odra – tři státy, jedna řeka“, která proběhla 5. května 2022 ve Wroclawi, symbolicky na hausbótu uprostřed řeky.

Řeku Odru sdílí tři státy. Pramení u nás, protéká Polskem, a na dolním toku tvoří hranici mezi Polskem a Německem. Přestože se jedná o řeku významně ovlivněnou člověkem, má zásadní význam jako ekologický koridor a předpoklad pro existenci mnoha chráněných území s vysokou biodiverzitou.

Odra je ale také vodní cestou. Pravda, nepříliš kvalitní. Jen menší část splňuje parametry mezinárodní vodní cesty. V roce 2009 byla např. nesplavná po 217 dní. Polská vláda deklaruje záměr zlepšení splavnosti Odry na úroveň mezinárodní třídy Va. Realizuje zatím dílčí opatření, aniž by ovšem skutečně vyhodnotila nákladnost a dopady tohoto záměru jako celku. Tyto plány zahrnují stavbu až 30 nových přehrad i napřímení a prohloubení 372 km úseku volně plynoucí, meandrující řeky Odry. Přestavba oderské vodní cesty má mezinárodní do-

sah, proto musíme této hrozbě čelit taktéž na mezinárodní úrovni.

A kolik to bude stát? Dosavadní oficiální odhady hovoří o částce kolem 100 miliard zlotých (cca 600 miliard Kč). Na základě zkušenosti např. z nedávno dokončeného vodního stupně Malczyce lze však předpokládat, že skutečné náklady budou až několikanásobně vyšší.

Českou stranu na konferenci zastoupily tři výrazné příspěvky:

Docent Jan Hradecký popsal přírodní hodnoty české Odry a vysvětlil, jak se stavba přehrad a kanálu podepíše na ekologickém stavu samotné řeky i krajiny kolem ní.

Starosta Jeseníku nad Odrou Tomáš Machýček vylíčil strasti života v obci na plánované trase kanálu Dunaj-Odra-Labe: „*Lidé žili v trvalé nejistotě. Navrhované trasy se měnily, obyvatelé tak nevěděli, zda se nebudou muset stěhovat či kde si mohou*

postavit dům. Já jsem u řeky vyrůstal, věděl jsem, kde rostou jaké kytky a žijí která zvířata. Přál bych si, aby Odra zůstala taková, jaká je.“

Ukázky jiného přístupu k řece, založeného na respektování a obnově přírodních hodnot, představil na příkladech David Veselý z Povodí Moravy, s.p. Tento podnik realizoval v posledních letech několik významných revitalizací, a to i na větších řekách - Moravě, Dyji a Bečvě.

Jednotlivé příspěvky ve všech jazykových verzích jsou postupně zveřejňovány na YouTube kanálu Time for the Oder. ■

ARNIKA

Vlastimil Karlík

Praha rozhoduje o klíčových pravidlech výstavby a rozvoje na další desítky let

Konec června byl pro budoucí rozvoj Prahy dost možná stěžejním obdobím. Nový návrh územního plánu byl představen veřejnosti, která měla možnost se k němu vyjádřit a ovlivnit jeho podobu. Arnika stejně jako před čtyřmi lety významně pomohla aktivním obyvatelům orientovat se ve složitém tématu a upozornila na hlavní problémy a rizika Metropolitního plánu.

Klíčový dokument, který má do budoucna určit, co a kde se v Praze bude či nebude smět stavět, prošel v červnu tzv. veřejným projednáním. S Arnikou jsme byli u toho. Víme, jak zásadní je pro udržitelnost měst právě územní plánování. Oproti městským strategiím a politickým závazkům je územní plán klíčový kvůli své právní závaznosti. Měl by být jasným a striktním vodítkem pro stavební úřady, a také jasně určenou vizí města, která je v ideálním případě vyjednaná s jeho obyvateli a dalšími aktéry v co největší shodě. Jako post-socialistické město má Praha svá specifika v oblasti správy a řízení, i např. v rozložení rolí veřejného a soukromého sektoru. Územní plán by měl být nástrojem, který dokáže tlaky soukromých investo-

rů na maximalizaci zástavby a tedy i zisku usměrnit, a měl by dokázat zajistit sociální i ekologickou udržitelnost města. V praxi to znamená, že hraje ústřední roli ve vymezení nových čtvrtí, druhu i výšky zástavby, ochranně historických hodnot města, měl by zajistit dostatek veřejné vybavenosti, a mimo jiné by měl také pomoci chránit město před dopady změny klimatu i předcházet jejímu prohlubování.

Po dlouhých čtyřech letech od tzv. společného jednání, kdy jsme s Arnikou pomohli tisícům lidí připravit připomínky k původnímu návrhu, byl představen návrh upravený. Ačkoli došlo k řadě dílčích zlepšení, zdaleka nelze tvrdit, že zajistí všechny tyto požadavky. Se skupinou odborníků jsme proto připravili soubor námitek, uspořádali

veřejná setkání, kde jsme plán vysvětlovali a upozornili na jeho problémy, a připravili návody, jak připomínkovat. Jako zástupce veřejnosti jsme vystupovali v panelových diskusích organizovaných městem, a na společných schůzkách jsme upozornili na rizika i zástupce přípravného týmu a vedení města. Držme nyní Praze palce, aby v rámci možností měla svoji budoucí udržitelnost ve svých rukou. ■

ARNIKA CENTRUM PRO PODPORU OBČANŮ

Václav Orcígr

Stavba dalších spaloven odpadovou ani energetickou krizí nevyřeší, vymstít se ale může nám všem

Zájem o stavbu spaloven odpadů v Česku neklesá, spíš naopak. A to přesto, že takových zařízení už stojí nebo je povoleno tolik, že svou kapacitou převyšují množství odpadů, které bude za pár let možné v souladu s českou a evropskou legislativou spalovat. Naopak kapacit pro recyklaci odpadů je stále nedostatek. Jaké bude mít nedostatečná podpora předcházení vzniku odpadů a recyklace následky a jak se na celou věc dívají ti, kteří mají bydlet pod komíny nových spaloven?

Stále více spaloven, už deset let

Kampaň Arniky Nespaluj, recykluj! běží už přes deset let, od konce roku 2011. Vznikla v reakci na tehdejší masivní podporu stavby nových spaloven a spalování odpadů v Česku na úkor jejich recyklace a předcházení jejich vzniku. Situace se od té doby bohužel příliš nezměnila. Zájem velkých podnikatelských skupin o stavbu spaloven zeslábně jen občas, aby se po pár měsících nebo letech vrátil v nezmenšené intenzitě. Zatímco Evropa se momentálně ubírá ces-

skou cirkulární ekonomiky, v Česku se opět, jako už tolikrát před tím, mluví o spalovnách...

Je likvidace odpadů ve spalovnách oběhové hospodářství?

Státní i soukromé firmy, které o stavbu spaloven usilují, je často označují za součást oběhového hospodářství. To je však holý nesmysl, protože odpady jsou ve spalovně zlikvidovány, místo aby se materiál a energie vložená do jejich výroby a přepravy dále

využila jejich znovupoužitím, recyklací nebo zkompostováním jejich biologicky rozložitelné složky. Spálením odpadů sice vznikne energie, ale ve srovnání s tím, kolik jí je zlikvidováno, je její množství zanedbatelné. Odpady jako palivo navíc rozhodně nejsou obnovitelným zdrojem energie, jediné, co o nich platí, je to, že je jich poměrně hodně, protože selhává předcházení jejich vzniku, třídění a recyklace. Jinak jsou ale z většiny tvořené ropou (což platí zvláště pro plasty), jde tedy téměř o totéž, jako bychom místo nich dál spalovali uhlí nebo jiná fosilní paliva.

Foto: archiv Arniky

Rozbor kontejneru na směsný odpad v Českých Budějovicích, který ukázal, že zhruba dvě třetiny odpadu z něj by se daly recyklovat.

Potřebují České Budějovice spalovnu?

S nekonceptností stavby megaspaloven, které svou kapacitou neodpovídají potřebě obcí a měst, ve kterých mají stát, má ve většině případů problém taky velká část místních obyvatel. Jedno z takových zařízení se má stavět třeba v Novém Vrátně v Českých Budějovicích.

Mělo by jít o třetí největší spalovnu v Česku, České Budějovice by ji přitom při současné produkci odpadů naplnily jen z jedné čtvrtiny – zbytek odpadů by se musel dovážet ze širokého okolí, případně dokonce ze zahraničí. Stavba spalovny se přitom plánuje i v nedaleké Plané nad Lužnicí, v Mělníku, v Opatovicích nad Labem, v Uherském Hradišti, v Karviné nebo ve Varnsdorfu. Čtyři další spalovny už v České republice stojí, k tomu několik cementáren, které odpady spoluspálují. Zbývá tak otázka, kde budou za pět nebo deset let všechna tato zařízení odpady ke spálení vlastně shánět.

Třetina původní hmotnosti spalovaných odpadů navíc po spálení zůstane v podo-

Foto: Marek Jehlička

Skládka na Liberecku, poblíž které jsme našli v přírodě roztroušené zbytky po spalování odpadů.

bě strusky, popelu a toxického popílku, a bude muset být někde uložena tak, aby neohrožovala zdraví místních ani přírodu. Tyto materiály jsou často využívány například k zakrytí skládek, čímž se toxické látky mohou snadno (při dešti či větru) uvolňovat do životního prostředí. Stejně redukce hmotnosti by se přitom dalo dosáhnout

i účinnějším tříděním, recyklací a předcházením vzniku odpadů. České Budějovice mají v tomto ohledu značné rezervy, podobně jako zbytek republiky. Rozbor kontejneru na směsný odpad, který jsme zde provedli v říjnu 2021, ukázal, že zhruba dvě třetiny směsného odpadu jsou dále využitelné nebo recyklovatelné.

Nespaluj, recykluj!

Kampaň Arnika s názvem „Nespaluj, recykluj!“ byla zahájena koncem roku 2011 a od té doby reaguje na stále se opakující snahy o masivní budování spaloven odpadů v Česku. Arnika prostřednictvím kampaně apeluje na veřejnost a politiky, aby se tomuto trendu aktivně postavili a svou pozornost a podporu zaměřili na prevenci vzniku odpadů, recyklaci, kompostování a systémy zpětného odběru a zálohování.

Od roku 2020 se Arnika věnuje také aktivní podpoře skupin a jednotlivců kritických k výstavbě dalších spaloven odpadů v Česku. Mapuje kauzy spojené se stavbou spaloven na různých místech Česka a koordinuje koalici Pro 3R, celostátní síť občanských spolků, zastupitelů a nezávislých jednotlivců s vizí odpadového hospodářství, které stojí na prevenci vzniku odpadů a jejich maximální recyklaci, bez dalších spaloven a skládek. Název koalice je odvozen od „reduce, reuse, recycle“, tedy „redukovat, znovupoužívat a recyklovat“, což ve vztahu k odpadům představuje hlavní cíle členů koalice.

Více o kampani Nespaluj, recykluj! se dozvíte na arnika.org/kampan-nespaluj-recykluj.

Dalším obvyklým problémem je nárůst těžké nákladní dopravy spojený se stavbou i provozem spalovny, což se bude opět týkat také Českých Budějovic. „Velmi se obáváme zvýšené hlukové a dopravní zátěže a emisí ze silniční dopravy. Dle údajů o plánovaném počtu kamionů bude zřejmě každých osm minut do spalovny přijíždět nebo z ní odjíždět jeden kamion navíc,“ shrnuje obavy místních Eva Se-mančíková, členka spolku TGM novevratro.cz a obyvatelka Nového Vrátá.

Mýtus o levné energii z odpadů

Podporovat stavbu infrastruktury, která nám do budoucna zajistí spolehlivý přísun cenově dostupné energie, je rozhodně potřeba, zvláště v době války na Ukrajině a zvyšujících se cen zemního plynu a energií obecně. Nemělo by se tak ale dít na úkor přírody a lidí žijících v blízkosti spaloven ani s vidinou toho, že z nás stavba dalších spaloven udělá spalovnářskou velmoc, do které se bude svážet odpad z ostatních evropských států, které včas zainvestovaly do recyklace a obnovitelných zdrojů energie.

Spalování odpadů navíc není levná záležitost a v následujících několika letech ještě výrazně podraží. Obce a města, a s nimi i jejich obyvatelé, si kromě toho připlatí nejen za samotnou likvidaci svých odpadů, ale také za energii, která tím vznikne a kterou si budou muset odkoupit zpět. V kombinaci s velmi benevolentními pravidly pro použití toxických zbytků po spalování na zakrytí skládek nebo pro stavební účely je tak stavba spaloven nad úroveň v Česku potřebných kapacit opravdu hazardním koktejlem, jehož všechny negativní důsledky dnes ještě ani nedokážeme dohlédnout, a který energetickou krizi rozhodně nevyřeší. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY
Sarah Ožanová

Pomoc Ukrajině bude běh na dlouhou trať, říká koordinátorka Marcela Černochová

Ukrajinským ekologickým aktivistům převrátila válka život vzhůru nohama. „Jejich osudy jsou různé – někteří zůstali ve svých městech, část z nich ale poslala rodinu za hranice. Někteří museli opustit své domovy buď z bezpečnostních důvodů, nebo protože o ně přišli,“ upozorňuje na jejich nelehkou situaci projektová koordinátorka Arniky Marcela Černochová. Na podporu našich kolegů a ukrajinských civilistů jste Arnice přispěli více než půl milionem korun.

Jsi koordinátorkou ukrajinského projektu, který Arnika realizuje s partnerskou organizací Clean Air for Ukraine. Vybavíš si své pocity, když ses dozvěděla o ruské invazi?

Nepřekvapilo mě, že Rusové zaútočili – z rozhovorů s lidmi a celkové atmosféry během našich výjezdů na Ukrajinu bylo poměrně jasné, že situace směřuje k válce. Otázka byla, kdy k napadení dojde. Přesto jsem byla v šoku, protože jako většina z nás jsem spíše počítala s menším konfliktem ve východní části země. Samozřejmě jsem do poslední chvíle doufala, že se mýlím a k válce vůbec nedojde. Každopádně ani v nejhorších snech jsem si neuměla představit,

že by Putin napadl celou Ukrajinu a s takovou brutalitou. Vybavuji si strach o kolegy, nejistotu ohledně budoucnosti, vztek, bezmoc a zoufalství, že opět nesmyslně umírají nevinní lidé. A okamžité myšlenky na to, co je s kolegy, co je potřeba udělat, jak můžeme pomoci.

Po bleskové výzvě k pomoci kolegům v Ukrajině poslali lidé Arnice více než půl milionu korun a darovali spoustu potřebného vybavení. Čekala jsi takový ohlas?

Původní očekávání bylo skromnější. Můj osobní cíl byl dát dohromady alespoň tři sta tisíc, což se povedlo překonat a dostat

Foto: Archiv M. Černochové

Ochrana přírody se věnuje už od studia na vysoké škole, kdy začala pracovat jako dobrovolnice v Českém nadačním fondu pro vydru, kde následně působil na pozici ředitelky až do roku 2007. V letech 2012 – 2013 se zúčastnila roční humanitární mise na Haiti s Charitou ČR. Má zkušenosti z veřejné správy a korporátního sektoru – působila na ministerstvu pro místní rozvoj a téměř devět let řídila Britskou obchodní komoru v ČR. V Arnice se věnuje koordinaci zahraničních projektů.

Foto: Archiv M. Černochové

Lidé poslali Arnice více než půl milionu korun na pomoc kolegům v Ukrajině.

se na zmíněnou částku půl milionu korun. Hodně lidí taky do kanceláře Arniky přineslo i popávané položky materiální pomoci – zdravotní pomůcky, spací pytle, karimatky, powerbanky a spoustu dalších potřebných věcí v hodnotě více než sto tisíc korun. Když se zkusím trochu oprostít od hrůzy celé války, tak uplynulých tři měsíce mi přinesly řadu pozitivních zkušeností a hodně silně jsem kolem sebe vnímala dobro. Bylo úžasné sledovat, jak se naše společnost opět semkla a lidé pomáhali, jak mohli. Samozřejmě situace se mění a společnost už začíná být unavená. Ale i přesto se nám podařilo získat

Marcela Černochová téměř devět let řídila Britskou obchodní komoru.

další prostředky a celkově jsme tak již na Ukrajinu dopravili pomoc za více než jeden milion korun. Bohužel válka pokračuje a pomoc Ukrajině bude běh na dlouhou trať.

Máš zprávy o tom, jak ruská invaze změnila život ekologickým aktivistkám a aktivistům v Ukrajině?

Z minuty na minutu se všem život převrátil naruby. Osudy jsou různé – někteří zůstali ve svých městech, část z nich ale poslala své rodiny za hranice a jsou nyní odloučeni od svých nejbližších. Někteří museli opustit své domovy, buď z bezpečnostních důvodů, nebo protože o ně přišli. Ale většina zůstala v Ukrajině a zapojila se podle potřeby a možností do aktivit humanitární pomoci a obrany země. Někteří také využívají své „mírové“ know-how, například stále poskytují informace o stavu životního prostředí včetně ovzduší. Informují o možných bezpečnostních rizicích, které z bojových akcí vyplývají pro obyvatelstvo i přírodu. Část našich monitorovacích stanic je v provozu a v případech havárií či poškození průmyslových objektů ostřelováním a bombardování byla data z těchto stanic důležitá

pro případnou indikaci úniku nebezpečných látek.

Válka na Ukrajině hodně ovlivní rozvojové priority. Jak se to promítne ve společném projektu Arniky a Clean Air for Ukraine?

Nyní s našimi ukrajinskými kolegy mluvíme o nutných změnách v projektu. Samozřejmě některé aktivity není možné realizovat nebo již nejsou relevantní. Vyhodnocujeme, které aktivity ponecháme, případně jak je upravíme. Zároveň do projektu zahrneme i nové prvky, které budou více odpovídat potřebám a situaci v Ukrajině. Například jsme vypustili sestavení žebříčku největších průmyslových znečišťovatelů. Vzhledem k tomu, že většina z těchto provozů byla zničena, poškozena nebo se nachází na okupovaných územích, nedává toto hodnocení nyní smysl. Z nově naplánovaných aktivit můžu zmínit provedení několika studií zaměřených na lokální případy válečných ekologických škod.

Pomáhá ti při koordinaci projektu ve válečných podmínkách tvoje

zkušenost z humanitární mise na Haiti?

Myslím, že zkušenost z mise se hodí při koordinaci zahraničních projektů obecně. Naučila jsem se tam, že je potřeba porozumět kulturním rozdílům a respektovat je. Na Haiti jsem byla rok po katastrofickém zemětřesení v roce 2010 a na starosti jsem měla koordinaci vzdělávacích aktivit včetně distribuce potravinové pomoci do škol a celkového logistického zajištění mise. Současné situaci se moje haitská mise podobala v tom, že jsem řídila nesourodé aktivity a musela reagovat na neočekávané komplikace. Mým cílem je nakonec vždy v rámci možností přispívat ke zlepšení stavu v dané zemi tím, že postupně řeším problémy tak, jak se objevují. Co se týká specifických podmínek současné válečné situace a koordinace projektu, určitě se hodí, že jsem na misi byla více než rok. Díky tomu jsem si nastavila určité mechanismy dlouhodobého fungování pod tlakem a v emocionálně náročné situaci. Díky nim dokážu snížit riziko vyhoření či kolapsu.

Za významný přínos britským obchodním zájmům v České republice ti byl královnou Alžbětou II. udělen Řád britského impéria. Co to pro tebe znamená?

Ještě pořád to „rozdýchávám“. Bylo to opravdu velké překvapení, které mě moc potěšilo. Vnímám to jako ocenění práce nejen mé, ale celého týmu a komunity Britské obchodní komory, kde jsem působila před mým příchodem do Arniky. Snažili jsme se společně o podporu vzájemných obchodních vztahů České republiky a Spojeného království. Zároveň jsme kladli velký důraz na „britské hodnoty“. K těm patří pravda, spravedlnost, smysl pro fair-play, demokracie a svoboda. Udělení řádu proto vnímám také jako symbolické uznání mého životního kréda, že prosazování morálních hodnot a principů by mělo být nedílnou součástí našich životů i pracovních aktivit. Je to samozřejmě i obrovský závazek do budoucna, vzhledem k tomu v jaké společnosti jsem se jako držitelka tohoto ocenění ocitla. ■

ARNIKA

Martin Zelinka

EARTH a Arnika seznámily delegáty BRS konference s důsledky jejich selhání

V Ženevě se v červnu konala konference smluvních stran Basilejské, Rotterdamské a Stockholmské (BRS) úmluvy. Účastnila se jí také delegace Arniky a naší thajské partnerské organizace EARTH. Uveřejňujeme zde rozhovor s Punyathornem Jeungsmarnem z EARTH, který proběhl před samotnou schůzkou.

Proč jsou BRS úmluvy důležité pro řešení případů průmyslového znečištění, na kterých v Thajsku pracujete?

Basilejská úmluva omezuje pohyb nebezpečného odpadu přes hranice je zvláště důležitá pro zemědělské komunity, se kterými spolupracujeme v Tha Than na východě Thajska. Dochází tam k dovozu elektroodpadu a jeho následnému spalování na otevřeném prostranství, což poškozuje místní zemědělskou produkci a zdraví obyvatel. Ve stejné oblasti byla zjištěna půdní kontaminace dioxiny, z toho vyplývá důležitost Stockholmské úmluvy, která se zabývá eliminací dioxinů a dalších POPs z prostředí. Thajská vláda přitom prosazuje více spaloven jako řešení odpadové krize, ačkoliv víme, že spalování odpadu je významným zdrojem POPs. Rotterdamská úmluva hraje roli v kampaních za právo občanů na informace a integrovaný registr znečištění. Úmluvy BRS „kolikují hřiště“, na kterém vyjednáváme a spolupracujeme s vládou na řešení průmyslového znečištění.

Jaká očekávání máte od letošní konference smluvních stran?

Doufáme, že delegáti podpoří výzvu 53 afrických zemí na přísnější limity obsahu POPs v odpadech. Snížení limitu by znamenalo, že se do Thajska bude dovážet méně těchto odpadů a budou likvidovány jako nebezpečné látky.

Podporujeme také švýcarsko-ghanský návrh na přesunutí elektroodpadu do kategorie nebezpečných odpadů. Cílová země by potom musela udělit informovaný souhlas k jeho dovozu s vědomím všech rizik, jinak by dovoz nebyl možný.

Kdybyste mohl delegátům ukázat jediné místo v Thajsku, které by to bylo?

Jednoznačně Khok Sa-ad v severovýchodním Thajsku, kde se nachází jedna

z největších thajských skládek elektronického odpadu. Místní obyvatelé se tradičně živí zemědělstvím, ale kvůli zhoršené ekonomické situaci se přeorientovali na třídění odpadu, jeho demontáž a – než to místní vláda zakázala – spalování. Takže kolem této masivní skládky jsou celé vesnice, jejichž hlavním zdrojem příjmů je zdraví ohrožující zpracování elektronického odpadu. Lidé v Khok Sa-ad tak dýchají kontaminovaný vzduch, vaří, jedí a spí mezi měděnými dráty, bateriemi a obvodovými deskami jen proto, že si potřebují vydělat na živobytí.

Pokud si obchod s nebezpečným odpadem představíme jako řetězec, Khok Sa-ad je jeho posledním článkem. A chceme, aby lidé odpovědní za dodržování mezinárodních úmluv viděli nesnesitelné životní podmínky na konci tohoto řetězce. Proto jsme spolu s Arnikou vyrobili bannery, které delegáty konference seznámí s případy, kdy Thajci nesou tíhu selhání mezinárodního společenství. ■

ARNIKA

Martin Zelinka

Oprašte kola a vydejte se námi do Poodří!

Srdečně vás zveme na šestý ročník tradiční rodinné cyklojízdy Tour de aleje, opět se potkáme v Poodří!

Letošní vyjížďku zahájíme první zářijovou sobotu, 3. 9. 2022, ve sportovním areálu obce Libhošť. Těšit se můžete na bohatý doprovodný program a tombolu o hodnotné ceny.

Čeká na vás zajímavé povídání o krajině a stromech, setkání s netopýry, místní produkty nebo divadélko a písničky pro děti. Občerstvení zajištěno. Pro aktuální informace sledujte web poodrizije.cz.

Foto: Karel Kašík

Na stráži přírody v Moldavsku

Arnika se už roky podílí na vývozu českého know-how do různých zemí. V květnu jsme v Moldavsku předávali zkušenosti s fungováním dobrovolných strážců přírody v České republice. Jejich moldavští kolegové se mají podílet také na ochraně míst, o která se dnes stará naše partnerská organizace Biotica.

Jedním z hlavních pilířů společného projektu neziskových organizací Biotica a Arnika je školení dobrovolných strážců, v tamním žargonu inspektorů, přírody. V malém moldavském městečku Ștefan Vodă jsme se proto zúčastnili workshopu pro kandidáty na tuto pozici. A to velmi aktivně! Vlastimil Karlík, odborník z Arniky, který se mise účastnil, seznámil přítomné s tím, jak funguje soustava ochrany přírody v České republice a jakou roli v ní hrají dobrovolní strážci.

Celý workshop měl také svůj „happy end“ – na závěr byly třem účastníkům předány certifikáty dobrovolných strážců. Jedním z nich byl i třiatřicetiletý Michael, který právě končí studium ekologie na univerzitě. Proč se k dobrovolným strážcům přidal? „*Je důležité, aby se někdo zajímal o budoucnost, pokud máme nějakou mít. Chodit ve volném čase po lese je navíc dobré pro moje zdraví,*“ směje se.

Zúčastnili jsme se také kulatého stolu v obci Rascaietii, kde zástupci místní samosprávy diskutovali s občany o tom, co bude pro vesnici znamenat vyhlášení národního parku Dolní Dněstr. Starostka Rascaietii, paní Ludmila Zagoret, k tomu říká: „*Národní park může do regionu přinést nové ekonomické příležitosti a vylepšit obecní rozpočet.*“ Dodává, že v národním parku počítají i se zapojením dobrovolných strážců přírody z řad místních.

Naši moldavští kolegové nás vzali na

Foto: Martin Zelinka
Účastníci workshopu pro dobrovolné strážce (inspektory) přírody ve městě Ștefan Vodă před sochou Štěpána III. Velikého.

místa, kde se jim v minulých letech již podařilo odvést kus práce. Díky tomu jsme se mohli pokochat výhledem na „Tureckou zahradu“, přírodní rezervaci podél řeky Dněstr poblíž vesnice Talmază. A to přímo z vyhlídky zbudované a udržované našimi moldavskými kolegy.

Ochrana této řeky je zásadní jak pro rovnováhu v krajině, tak pro moldavský turistický potenciál. Proto se na ni Arnika ve svých moldavských projektech opakovaně zaměřuje. V našem předchozím projektu s moldavskou organizací Eco-Tiras jsme monitorovali, jestli do Dněstru nevypouští průmyslové provozy těžké kovy. Prostřednictvím výsadby nových stromů chrání břehy před erozí jak Eco-Tiras, tak Biotica.

Přestože se o Moldavsku často mluví jako o „nejchudší zemi Evropy“, skrývá se v něm velký potenciál. Na své „cestě do Evropy“ už Moldavané a Moldavanky urazili

Foto: Martin Zelinka
Michael, třiatřicetiletý univerzitní student oboru ekologie a také jeden z nově jmenovaných dobrovolných strážců moldavské přírody.

velký kus cesty. My jako čeští občané můžeme být hrdí na to, že MZV ČR do Moldavska směřuje svou pomoc z Programu transformační spolupráce jako do jedné z prioritních zemí. Ostatně, každý občas na cestě potřebuje podat pomocnou ruku, nebo ne? ■

ARNIKA
Martin Zelinka

Tiráž

Arnikum, časopis sdružení Arnika vychází 3x ročně v Praze. Číslo 2/2022 vyšlo v červenci 2022 v nákladu 900 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR VS/1-1/48279/01-R, Dělnická 13, Praha 7, tel: +420 774 406 825, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Eva Orcígrová. Spolupracovníci: Martin Zelinka, Sarah Ožanová, Karolína Brabcová, Marcela Klemensová, Václav Orcígr, Vlastimil Karlík, Vendula Šmoldasová, Klára Ondriřová a pobočky Arniky. Grafický design – Anna Frajřtová – anna@designbox.cz, DTP - Aleř Kozubík. Foto na obálce: Arnika.

Vydání tiskoviny vzniklo za finanční podpory hlavního města Praha a Ministerstva životního prostředí. Časopis odráží názory vydavatele, podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

Ministerstvo životního prostředí

Klokotská alej, vysázená benediktiny v roce 1836, oslavila v polovině května svůj úspěch v soutěži Alej roku 2021, kterou pořádáme už 11. rokem. Slavnost doprovázely komentované prohlídky alejí, předání hodnotných cen či živá hudba. Přestřížení pásky symbolicky zahájilo nový ročník soutěže a křtila se publikace, která má pomoci k ochraně stromů v našich ulicích.

Desítky lidí se sešly v Klokotech u Tábora, aby byly součástí odhalení pamětní desky u tamního lipového stromořadí, které je součástí křížové cesty a vede od Klokotského kláštera směrem k Tisemenickému údolí. Krom zábavy v podobě tematických her pro děti, komentovaných prohlídek alejí, kterých se ujal historický Husitského muzea, a do-

vodu živé hudby, se také křtila publikace O stromech v ulicích. „*V knize se lidé dozvědí více o ochraně stromů v našich městech, která je mnohdy složitější než ve volné přírodě. Měla by sloužit jako průvodce všem spolkům a aktivním občanům, ale také samosprávám a odborníkům, kteří se na realizaci ochrany zeleně ve městech*

a obcích podílejí,“ přiblížila autorka Kateřina Vídenová.

Klokotská alej se tak stala dalším stromořadím, které poukazuje na krásu vzrostlých stromů. Hlasovalo pro ni 999 lidí, pod jejími majestátními korunami byl přestřížením zelené stuhy odstartován nový ročník soutěže.

Foto: Marek Mašita